

26ste VERGADERING. — 21 MAART 1914.

Mededeeling van ingekomen stukken. — I. Vaststelling v. de kol. huish. begrooting v. Suriname voor het dienstjaar 1914.

26ste VERGADERING.**VERGADERING VAN ZATERDAG 21 MAART 1914.**

(BIJENROEPINGSUUR 11 VOORMIDDAG.)

Ingekomen: 1°. berichten van leden; 2°. een Koninklijk besluit; 3°. drukwerken. — Voortzetting van de beraadslaging over en aanneming van de begrooting van Suriname voor 1914. — Aanneming van de begrooting van Curaçao voor 1914. — Behandeling van de Staatsbegrooting voor 1914; beraadslaging over en aanneming van hoofdstuk XI. — Uiteengaan der Kamer tot nadere bijeenroeping.

Voorzitter: de heer Schimmelpenninck van der Oye.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 28 leden, te weten de heeren:

Ferf, van den Biesen, Polak, van Voorst tot Voorst, de Vos van Steenwijk, Drucker, de Boer, Bavinck, van Kol, Tjarda van Starkenborgh, van der Kun, Zijlma, Reekers, Bloembergen, van Houten, van den Berg, van Waterschoot van der Gracht, Fokker, van Wassenaer van Rosande, Franssen, van der Feltz, Laan, Verheijen, van der Does de Willebois, Staal, Bergsma, van der Maesen de Sombreff,

en de heer Minister van Koloniën.

De notulen van het verhandelde in de vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd.

De Voorzitter: Ik deel aan de Vergadering mede, dat zijn ingekomen:

1°. berichten van leden die verhinderd zijn de vergadering bij te wonen: van de heeren de Gijselaar en Dojes, wegens ambtsbezigheden; van den heer van der Lande.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen;

2°. een Koninklijk besluit dd. 17 Maart 1914 n°. 36, houdende benoeming van professor A. E. Rahusen tot commissaris van het Weduwen- en Weezenfonds voor burgerlijke ambtenaren.

Dit besluit wordt voor kennisgeving aangenomen;

3°. de volgende drukwerken:

Voorschrift betreffende de Militaire Gymnastiekschool, 1914;

Voorschrift betreffende de Normaal-schietschool, 1914.

Deze drukwerken zullen worden geplaatst in de boekery der Kamer.

Handelingen der Staten-Generaal. — 1913—1914. — I.

Aan de orde is de Behandeling van de wetsontwerpen:

I. definitieve vaststelling van de koloniale huishoudelijke begrooting van Suriname voor het dienstjaar 1914 (1).

De beraadslaging wordt voortgezet.

De heer Pleyte, Minister van Koloniën: Mijnheer de Voorzitter! U hebt mij gisteravond de gelegenheid gegeven om nog eens na te denken over hetgeen de beide geachte afgevaardigden, die het woord hebben gevoerd over de Surinaamsche begrooting, in het midden hebben gebracht en dat heeft nu het voordeel, dat ik prof. Bavinck van bescheid kan dienen ten aanzien van hetgeen hij heeft gezegd. De geachte afgevaardigde heeft er op gewezen, dat het niet billijk was, dat, terwijl voor het bijzonder onderwijs in Suriname inderdaad van staatswege veel geld wordt uitgegeven en door de missie ook veel geld aan het bijzonder onderwijs wordt ten koste gelegd, nochtans geen bepaling bestond, die het mogelijk maakte om van hen, die van dat onderwijs meer in het bijzonder profiteerden, de een of andere bijdrage te heffen in den vorm van schoolgeld. De geachte afgevaardigde heeft er te recht op gewezen, dat ook de Suriname-commissie de zaak reeds onder de oogen had gezien en bij nadere beschouwing van deze zaak sprong die onbillijkheid mij ook in het oog. Ik herinnerde mij toen echter, dat mijn ambtsvoorganger, de Minister de Waal Malefijt, ten vorigen jare reeds de aandacht van den Gouverneur van Suriname op dit punt heeft gevestigd en ook ik heb den Gouverneur medegedeeld, dat het dezerzijds gewaardeerd zou worden, als de zaak tot een oplossing zou worden gebracht. Ik kan den geachten afgevaardigde nu mededeelen, dat ik in het laatst van Januari bericht heb ontvangen van den Gouverneur van Suriname, dat een ontwerp-verordening, regelende het voorbereidend, het lager en het voortgezet onderwijs in de kolonie is gereed gekomen en aan den Raad van Bestuur ter overweging is aangeboden. Zoodaorts ik zeide, was dit bericht van half Januari. Ik stel mij daarom voor, dat een indiening aan de Koloniale Staten van bedoeld ontwerp over niet te langen tijd zal kunnen plaats hebben. Ik mag tevens onderstellen, dat in deze nieuwe verordening een bepaling zal worden opgenomen, die het mogelijk maakt voor de gesubsidieerde scholen van hen, die daartoe de middelen hebben, een kleine heffing te vragen in den vorm van schoolgeld om op die wijze aan het onderwijs, waarvan zij in de eerste plaats de voordeelen trekken, te geven wat aan dat onderwijs toekomt.

Een tweede punt, door den geachten afgevaardigde ter sprake gebracht, is de quaestie van de pensionneering van de bijzondere onderwijzers. Ook daarin ligt m. i. een onbillijkheid, die wij moeten trachten op te heffen, een onbillijkheid ook hierom, omdat bijzondere onderwijzers, die hier in Nederland aanspraak kunnen maken op pensioen en ook voor dit pensioen de noodige storting doen, wanneer zij naar de kolonie gaan en aldaar overgaan bij het bijzonder onderwijs, geen pensioen als zoodanig meer kunnen genieten. Als ik het wel begrepen heb, was de wensch van den geachten afgevaardigde, dat die personen zouden kunnen doorbetalen dezelfde premie, die zij hier betaalden voor hun pensioen en dat hun, nadat de andere voorwaarden vervuld waren, een pensioen zou worden toegelegd. Nu kom ik hier, wanneer ik de zaak wel overweeg, op het gebied van mijne ambtgenooten van Binnenlandsche Zaken en van Financiën, maar ik wil aan den geachten afgevaardigde gaarne de verzekering geven, dat ik niet in gebreke zal blijven met deze beide ambtgenooten de zaak te overwegen en te trachten haar tot oplossing te brengen.

Hiermede ben ik genaderd tot het belangrijke betoog, gisteren hier geleverd door den geachten afgevaardigde uit Friesland, den heer van Kol, die in een breed opgezette rede een 20-tal punten, het koloniaal beleid betreffende, heeft ter sprake gebracht.

De geachte afgevaardigde heeft in de eerste plaats eenige

1. Vaststelling van de koloniale huish. begrooting van Suriname voor het dienstjaar 1914.

(Minister Pleyte.)

woorden gewijd aan de economische crisis, die op het oogenblik in Suriname bestaat, en het lijdt wel geen twijfel, dat een iegelijk, die met een belangstellend oog gadeslaat wat in de kolonie voorvalt, zich moeilijk kan ontveinzen, dat de kolonie inderdaad zeer moeilijke tijden doormaakt, waarvan wij de oorzaken zeer zeker in vele opzichten kunnen opsporen en vaststellen, maar waarvoor het niet zoo gemakkelijk is het geneesmiddel aan te geven. De grondoorzaak is de afschaffing der slavernij. In 1863 werd in Suriname de slavernij afgeschaft en in de vroeger tamelijk welvarende kolonie is sedert misère gekomen en tegenslag op elk gebied. Na de vrijlating van de negers waren er geen handen meer om het werk, dat op de plantages verricht moet worden, op behoorlijke wijze te doen plaats vinden. De negers, die zoo lang in slavernij met den veldarbeid bezig waren geweest, hadden niet meer de geestkracht en den lust om, eenmaal vrij geworden, den veldarbeid weer ter hand te nemen. Dit is een psychologisch verschijnsel. Men heeft in onze andere koloniën ook kunnen waarnemen, dat de bevolking, die jaar en dag gedwongen was geweest zekere cultuurdiensten te verrichten, eenmaal daarvan ontslagen, de werkzaamheden die zij vroeger verrichtte, zoo onaangenaam vond, dat zij niet meer kon besluiten in vrijen arbeid dergelijk werk te verrichten. Een voorbeeld daarvan levert ons de koffiecultuur. De plaatsen, waar de koffiecultuur is afgeschaft, leveren ons het bewijs, dat de bevolking, thans vrij van cultuurdienst, niet meer genegen is dergelijk werk te verrichten.

Hetzelfde verschijnsel doet zich voor in Suriname. De neger is gaandeweg van de plantages naar de stad getrokken, en met een kenmerkend woord kan men van hem zeggen: hij is liever lui dan moe. Hij voert niets meer uit, hij vegeeteert. Een ander groot nadeel is geweest, dat de kolonie daardoor in zekeren zin is gedraineerd. Ik heb hier voor mij de Memorie van Toelichting, die in 1861, onderteekend door den Minister mr. J. Loudon, aan de Tweede Kamer bij de indiening van het wetsontwerp tot afschaffing der slavernij is voorgelegd. Ik vind daarin een groot bedrag van vergoeding, die zou worden aangeboden na de invoering van die wet. Ieder slavenhouder zou voor elken slaaf, die gemanicpeerd zou worden, een bedrag van f 300 krijgen. Aangenomen werd, dat op het oogenblik van in werking treden van de vrijmaking der slaven, 34 000 slaven aanwezig waren, zoodat het Gouvernement voor dien maatregel zou hebben te betalen f 10 200 000.

Vraagt men nu, waar het bedrag gebleven is, dat is uitgekeerd, dan moet het antwoord luiden: in de kolonie is het niet gebleven. Het geld is grootendeels gegaan naar de eigenaren, die voor een groot gedeelte in Nederland, en ook voor een groot gedeelte in Engeland zaten. Het geld is de kolonie uitgevloeid.

Men heeft wel gedurende een tiental jaren de negers verplicht om te werken, maar toen in 1873 die verplichting ophef, is er een toestand ingetreden, gelijk ik zoeven geschetst heb, en die gaandeweg verergerd is.

Wij staan nu voor het verschijnsel, dat in deze kolonie, welke een oppervlakte beslaat van ongeveer 130 000 K.M.², een bevolking is gevestigd van slechts 85 000 zielen. Van deze 85 000 inwoners is ongeveer 2/5 — zegge 35 000 — gevestigd te Paramaribo en naaste omgeving; de rest is verspreid over enkele posten, over kleine nederzettingen en verder over dat groote land.

Men zou dus op grond van de genoemde cijfers mogen vaststellen, dat er ongeveer 3 personen op 2 K.M.² wonen.

De toestand is echter nog veel ongunstiger.

Algemeen wordt in Suriname gevoeld het gebrek aan werkrachten. Nu zijn er onder het totaal van 85 000 inwoners 6000 geïmporteerde Javanen en 21 000 geïmporteerde Britsch-Indiërs, zoodat de inheemsche bevolking, die werkt, ontzettend gering geworden is.

De arbeidsquaestie is de quaestie, welke de welvaart van de kolonie beheerscht, en de slechte economische toestand is grootendeels het gevolg hiervan, vooreerst dat er niet genoeg handen beschikbaar zijn om te doen wat gedaan had

moeten worden, en verder dat er onder de personen, die wel geschikt zouden zijn om te arbeiden, zoo talloos velen gevonden worden, die den arbeid in plaats van als een zegen, als een afschuwwekkende zaak beschouwen.

Die economische crisis is ook in niet geringe mate verergerd door den slechten gang der cultures. De heer van Kol heeft gisteren enkele cijfers genoemd, en die waren niet overdreven.

Met de suiker is het slecht gegaan. De dure werkskrachten en de lage prijzen van het product hebben gemaakt, dat de fabrieken, die op het oogenblik nog in Suriname bestaan, ongeveer quitte spelen in goede jaren, in slechte jaren verliezen en van tijd tot tijd de verliezen inhalen. Voordeelen brengen die fabrieken aan hare bezitters niet aan, en dat hebben zo in tal van jaren niet gedaan.

De koffieprijzen zijn achteruitgelopen. Er zijn vele handen noodig om de koffie te plukken, en de koffiecultuur is niet meer loonend.

In de cacao-cultuur is de bekende krullotenziekte opgetreden, die vele plantages minderwaardig heeft gemaakt.

Over de bacovenquaestie zal ik niet veel zeggen. Zooals bekend, de personen die het weten kunnen, denken daarover zeer verschillend.

Bij het debat in de Tweede Kamer hebben de heeren Fock en van Doorn betoogd, dat het indertijd door mijn ambtsvoorganger genomen besluit om een eind te maken aan den steun, die van gouvernementswege aan de bacoven-cultuur gegeven werd, een zeer slechte maatregel was. Daarentegen hebben wij de heeren Bos en van Vollenhoven hooren verkondigen, dat geen betere maatregel had kunnen genomen worden.

Ik zal mij op het oogenblik van critiek daarop onthouden. Ze is niet *huius loci*.

Ik zal straks, aan het eind van mijn rede, nog met een enkel woord aanroeren wat gedurende den tijd, dat ik de verantwoordelijkheid heb voor het Departement van Koloniën, voor de bacoven-cultuur is gedaan, en in de toekomst gedaan zal worden.

De geachte afgevaardigde uit Friesland heeft zich gestooten aan een uitdrukking, die ik ook in de Tweede Kamer heb gebezigd, nl. dat de kolonie niet zou zijn opgewassen tegen haar geestelijke taak, een meening, die gedeeld werd door verschillende sprekers van diverse pluimage, die in de Tweede Kamer over de Surinaamsche begrooting het woord hebben gevoerd.

De geachte afgevaardigde heeft gisteren een warm pleidooi gehouden voor de Koloniale Staten, en met zekere emphase uitgeroepen: geef dien Koloniale Staten nu toch eens een fair trial! Mijnheer de Voorzitter! De wet, regelende het regeeringsbeleid in Suriname, die wij korthedshalve het Regeeringsreglement noemen, is van 31 Mei 1865. Welhaast zal dus de instelling van de Koloniale Staten haar 50sten verjaardag vieren. Wanneer die Koloniale Staten het tot een leeftijd van 50 jaren hebben gebracht, mag men toch wel zeggen dat er een trial is genomen, en, waar die Koloniale Staten nooit zijn gedwarsboomd, een fair trial. Waar wij nu den geachten afgevaardigde met zooveel nadruk hebben hooren beweren dat de woningtoestanden in Suriname meer dan treurig zijn, dat op den weg van het gebied der volksopvoeding eigenlijk nog de eerste schrede behoort te worden gezet, dat er zoo talrijke dingen zijn die in den boezem der kolonie belangstelling behoorden te wekken maar die belangstelling niet vinden, wanneer men dan eindelijk nog door personen die ter zake volkomen kundig zijn, hoort beweren — en ik citeer hier den tegenwoordigen directeur van burgerlijke openbare werken, den heer Schönfeld — dat er voor verschillende zaken die in de kolonie behoorden gedaan te worden de personen niet te vinden zijn, welnu, mijnheer de Voorzitter, dan geloof ik dat men uit de woorden, die de geachte afgevaardigde gisteren hier gebezigd heeft, toch wel de conclusie mag trekken dat, met al den goeden wil dien ik den Kolonialen Staten en het bestuur in het algemeen gaarne wil toekennen, niet gebleken is, dat aan de kolonie is gegeven kracht naar macht.

De geachte afgevaardigde heeft te recht gisteren gesproken

1. Vaststelling van de koloniale huish. begrooting van Suriname voor het dienstjaar 1914.

(Minister Pleyte.)

over de allertreurigste woningtoestanden in Suriname. Ik heb hier voor mij een boekje van den bekenden arts P. C. Flu, waarin met een enkel woord de woningtoestanden in Suriname zijn geschetst. Ik wil die passage even voorlezen:

„De stad Paramaribo is in het geheel niet gebouwd zooals het voor een tropenstad behoort. Wel zijn de straten er zeer breed, maar de huizen grenzen dikwijls vlak aan elkaar of zijn hoogstens 3 of 4 meter van elkaar verwijderd. Bepaalde buurten waar Europeanen en gegoede ingezetenen wonen en volksbuurten in den eigenlijken zin, zijn er niet. Als een overblijfsel uit den slaventijd bevinden zich op de vrij groote erven der huizen rijen kamers, zogenaamde „negerwoningen“. Het is niets zeldzaams, dat er 30 en meer van zulke negerwoningen op een erf, dikwijls heel dicht bij het hoofdgebouw, zich bevinden. Vroeger waren deze woningen het verblijf der slaven, die het eigendom der hoofdbewoners waren. Thans wonen er de dienstheden, terwijl dat deel der woningen, dat niet door dienstheden betrokken is, verhuurd wordt aan het volk tegen een kleine maandelijksche huur. Erven met 50 en meer bewoners zijn niet zeldzaam.

„Zulk een rij van negerwoningen bestaat meestal uit een rechthoekige loods. De vloer begint enkele decimeters boven den grond en de planken, die hem samenstellen, zijn soms een centimeter van elkaar verwijderd. In de hierdoor gevormde retsen verzamelt zich steeds zand, dat natuurlijk droog blijft en dus een geschikte verblijfplaats voor de zandvloo, waarover later meer, vormt.

„Tusschenschotten, die veelal niet tot het dak reiken, verdeelen deze loods in kamertjes van 4 à 5 meter in het vierkant. Een plafond schut een klein dakkamertje af, dat meest tot slaapvertrek gebruikt wordt. In zulke kamertjes slapen er niet zelden 8 à 10 menschen en de gewoonte van het volk, zonder eenige plichtplegingen bij hun familie of vrienden uit logeeren te gaan, maakt het aantal bewoners dikwijls veel grooter.”

Nu zou ik willen vragen: als dergelijke toestanden ons worden geopenbaard door iemand als dr. Flu, een man die volkomen betrouwbaar is, Surinamer van geboorte en die het land liefheeft en het volk van haver tot gort kent, kan het dan niet op den weg van de kolonie hebben gelegen in die toestanden, welke daar sinds jaar en dag bestaan, verbetering te brengen. Ik geloof, dat die vraag zeer zeker bevestigend moet worden beantwoord.

De geachte afgevaardigde heeft ons gisteren ook over de volksgezondheid een en ander medegedeeld. Ik zou hem willen te gemoet voeren, dat wat van de zijde van de centrale Regeering in deze gedaan kan worden, zeer zeker niet ongedaan is en zal worden gelaten. De geachte afgevaardigde heeft zelf indertijd de kolonie bezocht en ik weet niet, hoe het was toen hij daar vertoefde, maar ik weet wel hoe het nu is. Het Gouvernement heeft een militair hospitaal gebouwd, dat tal van burgers opneemt, dat op uitstekende wijze is ingericht en van uitstekende medische krachten is voorzien, zoo zelfs, dat als personen uit de naburige Engelsche en vooral uit de Fransche koloniën een gevaarlijke operatie moeten ondergaan, zij zich bij voorkeur naar dat hospitaal begeven om daar te worden geholpen. Het kan den geachten afgevaardigde ook niet onbekend zijn, dat hier en daar op plantages en nederzettingen verbandzalen zijn opgericht, waar bij ongelukken de eerste hulp kan worden verleend. Er wordt van bestuurszijde alles gedaan om te trachten leniging te brengen in den heerschenden nood.

Dat er volksziekten heerschen is ons allen bekend. De geachte afgevaardigde heeft gesproken van filaria, malaria, wormziekte en tuberculose, maar één groote volksziekte heeft hij vergeten, nl. de lepra. De lepra wordt tegenwoordig bestreden door de lijdens in verschillende gestichten bijeen te brengen. Men heeft de Gerardus-Majella-stichting, een Katholieke stichting in de stad Paramaribo. Bovendien heeft men een Protestantsch gesticht „Bethesda“ en in de derde plaats het Gouvernementsgesticht „Groot Chatillon“. Er

blijkt dus, dat zoowel particulieren, die zich meer speciaal aan de ziekenverpleging wijden, als het Gouvernement den ernst van de lepra-bestrijding zeer wel hebben ingezien.

In het boekje van dr. Flu, dat ik zoeven aanhaalde en dat de filaria-bestrijding behandelt, vindt men een en ander aangetekend omtrent die ziekte, en nu zijn de cijfers, die de geachte afgevaardigde ons gisteren geleverd heeft, volkomen juist, maar die zeer groote percentages van personen, die met filaria-bacillen besmet zijn, beduiden niet, dat zij allen aan die ziekte lijden. Iets dergelijks komt ook weer in onze Oost-Indische koloniën voor. Het is een bekend feit — ik mag mij zelf tot de slachtoffers rekenen — dat wie jarenlang in de kuststreken vertoeft, ook al heeft hij een gezonde woning, door zijn langdurig verblijf daar toch overdag door den steek van den Culex en Anopheles wordt getroffen, die het bloed met malaria-bacillen vergiftigt. Men kan jarenlang met die bacillen in het bloed rondlopen aler de kwaal — de malaria tropica — tot een uitbarsting komt. Volgens het boekje van dr. Flu zijn slechts 10 pct. van de personen, opgenoemd als besmet met filaria-bacillen, bepaald lijdens aan die ziekte. Dat neemt echter niet weg, dat deze ziekte om de gevolgen allervreeselijkst is. Men moet evenwel niet vergeten, dat de therapie van de filaria tot dusverre niets heeft opgeleverd en men alleen prophylactische maatregelen daartegen kan nemen. Gaat men na, welke maatregelen van dien aard zijn te nemen — daaromtrent geeft dr. Flu ons de noodige inlichtingen — dan moet men toegeven, dat het het zelfbestuur in de kolonie is, dat zich daarmede dient te bemoeien.

Dr. Flu geeft als oorzaken van de ziekte aan, ten eerste de gebrekkige waterloozing van de stad, en verder het ontbreken van een drinkwaterleiding, het te dicht op elkander gebouwd zijn van de huizen, zoodat geïnfecteerde muggen gemakkelijk van het eene huis naar het andere kunnen vliegen, de zich op de erven bevindende rijen negerwoningen, waarin juist de sterkst geïnfecteerde volksklassen huizen. Speciaal is het infectiegevaar voor de Surinamers groot, omdat zeer weinigen hunner onder muskietenkleeden plegen te slapen.

Wanneer men nu deze omstandigheden samenvat, komt men toch wel tot de slotsom, dat het centraal bestuur aan dergelijke dingen toch zeer weinig doen kan. Men heeft daarbij ook te doen met allerlei folkloristische overleveringen, die men heeft te bestrijden, en dat is niet alleen daar doch ook hier wel het geval. Ik herinner mij nog uit mijn kinderjaren, dat mijn vaderstad Leiden door een hevige cholera-epidemie bezocht werd. Overal stonden toen teertonnen te branden, omdat men meende daarmede de besmetting te kunnen verdriven. Maar toen een drinkwateronderzoek werd ingesteld bleek in die plaats van toen 40 000 inwoners slechts één enkel huis van behoorlijk drinkwater voorzien te zijn. Men is er toen toe overgegaan in de duinen bij Katwijk duinwater te vergaderen en een eerst gebrekkige drinkwatervoorziening te maken. Maar toen zag men gebeuren, dat terwijl op alle pompen een opschrift stond „voor de gezondheid schadelijk drinkwater“, de volksklasse het duinwater verfoeide omdat het te weinig smakelijk was en toch het water uit de pompen dronk.

Bij de behandeling van de Indische begrooting in de Tweede Kamer heb ik beschouwingen geleverd over het nemen van maatregelen ter bestrijding van volksziekten en heb aangetoond, dat het ook in onze koloniën zoo lastig is dergelijke prophylactische maatregelen te nemen, omdat de bevolking zelf voor dergelijke maatregelen niets gevoelt. Maatregelen, die alleen het koloniaal bestuur zou kunnen nemen, zullen alleen ingang vinden, wanneer de bevolking rijp is en voldoende is ontwikkeld om de waardij van dergelijke maatregelen te kunnen erkennen. Het volk moet daarvoor dus worden opgevoed, en dat is dan ook het groote doel, waarnaar door onze centrale regeering moet worden gestreefd. Wij zullen de volksontwikkeling moeten trachten vooruit te brengen met alle mogelijke middelen. Er zijn gelukkig ook in de kolonie symptomen aan te wijzen, dat men begint in te zien dat het leeglopen en het slenteren langs de

1. Vaststelling van de koloniale huish. begrooting van Suriname voor het dienstjaar 1914.

(Minister Pleyte.)

straat, het niets uitvoeren een ontzaglijk neerdrukkende uitwerking heeft. Er zijn eenige philantropen, menschen die het wel meenen met de kolonie, die daar een hoedenvlechterij hebben opgericht als op Curaçao, welke reeds resultaten oplevert. Een teekenschool, waarin een beetje ambachtsonderwijs werd gegeven, zal worden hervormd tot een ambachtschool, waar leerlingen zullen kunnen worden opgeleid, die voldoende verstand hebben van het een of ander vak om het weer aan anderen te kunnen leeren. Ik mag verwijzen naar het verslag van de Suriname-commissie, voor hen die mijn bedoelingen nader willen leeren kennen.

De geachte afgevaardigde heeft gisteren ook met een woord gesproken over de grensregeling van de kolonie, en ik heb mij in de Tweede Kamer reeds de uitdrukking veroorloofd, dat het mij voorkwam, dat het met name niet de taak is van de Koloniale Staten om over dergelijke grensregelingen lange debatten te houden. Ik ben begonnen met te zeggen, dat er eigenlijk geen grensquaestie is en ik heb ook aan den geachten afgevaardigde uit Gouda, den heer van Doorn, in de Tweede Kamer geantwoord, dat er geen grensquaestie is, in dezen zin te verstaan, dat er tusschen de twee naburen geen verschil bestaat. Op het oogenblik zijn wij nog met de Fransche Regering in onderhandeling over een tractaat dat de vrije vaart moet regelen op de Marowijne. Dat duurt lang, ik erken dat volmaakt, maar als men begrijpt dat voor het sluiten van een contract consensus noodig is, dat is overeenstemming van gedachten, en dat die gedachten in dit geval moeten loopen over verschillende schijven en voor de uiting van die gedachten verschillende raderwerken in beweging moeten worden gezet, die weer als kamraderen in elkaar moeten grijpen, dan begrijpt men ook dat het lang moet duren.

Te meer moet dat geen verwondering baren, omdat de grensregeling die naar volkenrechtelijke zeden en gewoonten door de Nederlandsche Regering wordt voorgesteld, voor de Fransche Regering misschien niet geheel en al zonder bedenking is, omdat de praktische gevolgen daarvan een na-deeligen invloed zouden kunnen oefenen op de geldmiddelen van de kolonie Fransch Guyana.

Wat nu de quaestie van de Corantijn aangaat, ik herhaal wat ik vroeger gezegd heb, er bestaat geen grensquaestie. Maar wat is de zaak? De Corantijn loopt ongeveer in de richting Noord-Zuid aan de westzijde van de kolonie, en splitst zich op een gegeven punt in tweeën. Van den rechteroever af buigt zich de New River, en van den linkeroever buigt zich de Curunie die naderhand overgaat in de Cutari. Nu heeft men sedert onheugelijke tijden de Curuni-Cutari, of de Cutari-Curuni, beschouwd als grensrivier tusschen de beide koloniën, totdat in 1871 een Engelschman, Barrington Brown, die van het zuiden uit de Corantijn zocht te bereiken, een rivier is afgezaakt die hij later genoemd heeft de New River, welke in de Corantijn uitmondde. Die rivier, meende hij, was eigenlijk de moederrivier van de Corantijn. Hij meende dat ze breeder, dieper, beter bevaarbaar was dan de Cutari-Curuni, en kwam op aardrijkskundige gronden tot de meening dat, wanneer de Corantijn moest worden beschouwd als grensrivier, de New River niets anders was dan een voortzetting van de Corantijn. Nu ligt tusschen de New River en de Cutari-Curuni een driehoekig stuk land, een driehoek die een hoogte heeft van ongeveer $1\frac{1}{2}$ equatorgraad, en een basis van ongeveer 1 equatorgraad, een driehoek dus die naar de leer van de meetkunde een oppervlak heeft van $\frac{1}{2}$ vierkanten equatorgraad. Het is een terrein van ruim 100 H.A. Van dat terein is heel weinig bekend. Wat men er van weet is eigenlijk negatief. Men weet dat er weinig of geen menschen wonen, dat het onherbergzaam is en waarschijnlijk zich niet eigent voor balata-winning. Zou nu, wil ik vragen, het op den weg van de kolonie liggen over de vraag, of een dergelijk stuk land behoort tot het Nederlandsch gebied of niet, groote redevoeringen te houden en veel drukte te maken? Ik geloof dat de oplossing van dergelijke aardrijkskundige quaesties in de eerste plaats aan de geleerden mag worden overgelaten, en dat, mocht er te eeniger tijd

een staatkundige quaestie over ontstaan, het aan de aan elkaar grenzende Staten mag worden overgelaten de grens in gemeen overleg vast te stellen.

Ik kan wel de verzekering geven, dat wanneer het zoover mocht komen, de Nederlandsche Regering zeker zou doen wat zij meent dat billijk is en in geen geval — daarvoor behoeft de geachte afgevaardigde geen vrees te koesteren — zich de kaas van het brood zal laten eten. Het is bekend dat de Minister van Buitenlandsche Zaken en de Minister van Koloniën door den heer van Doorn in de Tweede Kamer over deze zaak zullen worden geïnterpelleerd, en de Regering is bereid alsdan alle gegevens te verstrekken waarover zij beschikt en die zij voor publicatie geschikt zal achten.

De geachte afgevaardigde heeft nog, naar aanleiding van de middelen die kunnen leiden tot volksopvoeding en verbetering van den maatschappelijken toestand in Suriname gesproken over de bestrijding van het opium. Ik heb er tot mijn leedwezen uit meenen te moeten ontwaren, dat de geachte afgevaardigde ook aan dezen Minister van Koloniën in mindere of meerdere mate de neiging toedicht om het opium als winstbron voor de kolonie te behouden. Mijnheer de Voorzitter! Niets is verder van mij dan dat. Zooals ik in de Tweede Kamer bereids gezegd heb, sluit ik mij aan bij degenen, die het gebruik van opium, vooral in onze Oost-Indische koloniën, een kanker achten voor de volkswelvaart, ik zal de laatste zijn om eenig middel te beramen, dat er toe zou moeten strekken grootere inkomsten te verkrijgen voor de kolonie Suriname, uit het opium, wanneer er niet mede gepaard ging een bestrijding van het opiumgebruik.

Den geachten afgevaardigde zal het niet onbekend zijn dat men op het oogenblik in de kolonie heeft tweeërlei soort opiumhandelaars, de groot- en de kleinhandelaars. De groothandelaars betalen voor hun licentie een bedrag van f 1000 per jaar, de kleinhandelaars betalen f 120 voor elke localiteit, waarin hij zijn beroep uitoefent. Er zijn echter reeds maatregelen genomen tot bestrijding van het opium. Wij vinden toch in de Opiumverordening, opgenomen in het *Gouvernementsblad* van 1908, n°. 13, het volgende:

„Met ingang van 1 Maart 1918 worden de bepalingen van deze verordening, met handhaving van het verbod in art. 1 (dat is het verbod van het bezitten en verspreiden van opium) van de omschrijving van wat onder opium wordt verstaan en wat daarmee wordt gelijk gesteld in art. 2 en van de ten aanzien van apothekers bij art. 6 gemaakte uitzondering, vervangen door:

Met gevangenisstraf van een tot zes maanden en geldboete van f 2000 tot f 5000, te zamen of afzonderlijk, wordt gestraft:

1. hij die papaver somniferum L. en cannabis sativa L. verbouwt;
2. hij die opium invoert of poogt in te voeren;
3. hij die in het bezit is van opium.”

De fatale termijn is dus 1 Maart 1918, daarna mag er geen opium meer in de kolonie voorkomen.

Nu heeft het mij getroffen, daarop heeft de geachte afgevaardigde te recht gewezen, dat het opiumgebruik nog weinig vermindert. Ik meen een expedient aan de hand te hebben kunnen doen, nl. door den Gouverneur uit te nodigen, waar wij nog vier jaren vóór ons hebben, te trachten door verhooging van het licentierecht, het gebruik van opium in te perken. Ik heb den Gouverneur voorgesteld bij de Koloniale Staten in overweging te doen nemen een wetsvoordracht, waarbij zou worden uitgemaakt, dat voor elk volgend jaar de kosten der licenties met 25 % zouden worden verhoogd, zoodat, bestaan er nog licenties als de 1ste Maart 1918 zal zijn verschenen, door het dunder worden van het opium het gebruik reeds zal zijn afgenomen.

Ik moet den geachten afgevaardigde een enkel woord van protest laten hooren over hetgeen hij gisteren heeft gezegd over een nijvere klasse van de bevolking in Suriname,

26ste VERGADERING. — 21 MAART 1914.

1. Vaststelling van de koloniale huish. begroting van Suriname voor het dienstjaar 1914.

(Minister Pleyte.)

Ik meen ten minste, dat ik van hem opgevangen heb — als ik abuis ben, zal hij mij dat straks wel doen opmerken — dat hij gezegd heeft dat de Chineezinnen, die naar de kolonie komen, grootendeels uitvaagsel zijn. Ik geloof, dat onder de duizend Chineezinnen, die op het oogenblik in de kolonie huizen, zeer achtenswaardige, degelijke en voor de koloniale maatschappij bruikbare elementen worden gevonden. Wanneer men ziet den bevolkingsstaat en de vergelijkende staten van de verschillende godsdienstige gezindten, waaronder die personen moeten worden gerangschikt, blijkt op de 1050 Chineezinnen van de eigenlijke aanhangers der leer van Confucius er zeer weinig over zijn, namelijk 121. Daaruit volgt dat de Chineezinnen, die zich sedert jaar en dag in de kolonie gevestigd hebben, gaandeweg zich met de andere deelen der bevolking hebben vermengd, hun zeden, gewoonten en hun godsdienst hebben overgenomen.

Over Sloatwijk zal ik niet veel zeggen; het rapport is nog in handen van den Gouverneur. Zoodra het in mijn handen zal zijn gekomen en ik de gelegenheid zal hebben gehad het te bestudeeren, zal ik niet nalaten in verband met de voorstellen te doen door den Gouverneur, om te trachten van de onderneming iets te maken wat ten voordeele kan strekken van de kolonie.

De geachte afgevaardigde heeft gisteren ook nog gesproken over een van de verschillende maatregelen, die hij meende dat zou kunnen bijdragen tot de welvaart van de bevolking in Suriname, n.l. de arbeidsverordening, en hij heeft ons in schrille kleuren geschilderd het droevige leven van den balata-bleeder, den arbeider, die in zwamp en oerbosch een schamel stuk brood zou moeten verdienen. Ik heb dat betoog met aandacht aangehoord, maar eigenlijk kon ik mijn ooren niet gelooven, omdat ik in het rapport van de Suriname-commissie juist meende gelezen te hebben, dat van de twee partijen, die bij de arbeidsovereenkomst elkander naderen, de werkgever en de werkman, de laatste in casu niet de economisch zwakkere is, en ik mij niet kan voorstellen, dat een dergelijke uiting door de Suriname-commissie zou zijn neergeschreven zonder behoorlijk onderzoek.

Maar ik wil dit daarlaten en alleen nog mededeelen, dat ik kort na mijn optreden reeds aan den Gouverneur heb verzocht om te trachten die arbeidsverordening, in 1911 na lange beraadslaging in de Koloniale Staten tot stand gebracht, maar die nooit is afgekondigd, omdat juist de Suriname-commissie op grond van verschillende inlichtingen die zij had ingewonnen, bezwaar heeft gemaakt tegen de invoering, weer aan de orde te stellen en te herzien en zoodoende de practische uitvoerbaarheid te bevorderen alvorens haar zoo spoedig mogelijk in werking te doen treden. Bovendien kan ik mededeelen, dat juist dezer dagen aan den Gouverneur nogmaals over de hangende ontwerp-verordening geschreven is en de Regeering de hoop koestert, dat binnen enkele weken de verordening in de kolonie zal kunnen worden ingevoerd.

Met de balata-verordening gaat het evenzoo. Daar wordt op het oogenblik hard aan gewerkt, en ik geloof niet dat thans in de kolonie nog een prikkel uit den Haag noodig is om binnen korten tijd een nieuwe balata-verordening in te voeren, die aan dat bedrijf ten goede zal komen.

Ik kan mededeelen, dat het immigratiebureau te Samarang, dat in de laatste jaren belast is geweest met de zorg voor de immigratie naar Suriname, niet in staat is gebleken om voor de uitzending van de noodige koelies voor deze kolonie te zorgen. Nu heeft de Regeering de zaak zelf in handen genomen en aan de residenten van Kedoe en Semarang opgedragen om voor de noodige koelies voor Suriname te zorgen. Ik geloof echter, dat de trek naar Zuid-Sumatra en Deli grooter zal blijken dan de trek naar Suriname en dan staan wij voor de groote moeilijkheid om de groote hoeveelheid arbeidskracht naar Suriname te brengen die daar noodig is voor hetgeen daar te doen valt.

Als een expedient, dat er toe moet leiden om den economischen toestand van Suriname te verbeteren, heeft de geachte afgevaardigde gesproken van een verandering in de suikercul-

tuur te dien effecte, dat de kleine landbouwer gewend zou worden aan de teelt van suikerriet om dit aan de verschillende fabrieken te leveren. Deze zaak is ook reeds van Gouvernementswege onder de oogen gezien. In 1905 is er een rapport verschenen van een commissie, die te onderzoeken had of een centrale suikerfabriek op Suriname recht van bestaan zou hebben. Ik geef dadelijk toe, dat de suikerconferentie niet toelaat van Gouvernementswege een suikerfabriek op te richten, ik geloof dat het alleen mogelijk is pogingen aan te wenden een coöperatieve suikerfabriek in het leven te roepen. Wanneer men echter de verschillende stemmen hoort die in Suriname en elders zijn opgegaan, dan komt men tot de slotsom, dat de zaak waarvan de geachte afgevaardigde zoo veel verwacht, op niets zal uitloopen. De commissie van 1905 zegt in haar rapport:

„Wanneer, zooals de commissie vertrouwt, door goede leiding de kleine landbouwer voor de rietcultuur wordt gewonnen, is de mogelijkheid niet uitgesloten dat het door dezen te leveren riet gaandeweg de hoeveelheid, thans als opbrengst van den kleinen landbouw geraamd, zal overschrijden.”

Maar bovendien:

„Zij is niet blind voor de moeilijkheden die, vooral in deze kolonie, gepaard gaan met de invoering van nieuwe regelingen en voor het weinig ontwikkeld plichtsbeseft van de mindere bevolking en haar afkeer van contractuele verplichtingen.”

Waar dit eenmaal vaststaat vraagt men zich af, of, waar de afkeer voor contractuele verplichtingen bij de Surinaamsche ingezetenen zoo sterk heerscht, de suikerfabrikanten er wel spoedig toe zullen overgaan om met de menschen te contracteeren voor de levering van riet voor de fabrieken. Ik geloof, dat de toestand van de suikerfabrieken op het oogenblik zeer onvoldoende is.

Ik heb hier voor mij een rapport van dr. Cramer, dat ik niet zal voorlezen omdat het gemakkelijk is na te slaan, in de bijlagen van het verslag der Suriname-commissie. Dit hoofd van het departement van den Landbouw, die over de rietcultuur en de mogelijkheid van cane-farming met andere vakkundigen heeft gesproken, is gekomen tot de volgende slotsom, gemaakt in overeenstemming met den agent van de Nederlandsche Handelmaatschappij in Suriname:

„Volgens onze meening is over het algemeen de rietcultuur in deze kolonie niet loonend, wanneer zij gedreven wordt op de groote landbouwondernemingen met het doel het gewas aan een nabijliggende fabriek te verkoopen.”

Het komt mij voor, dat in verband met het bovenstaande, afgezien kan worden van de rietcultuur als middel om den toestand te verbeteren. In 1906 heeft een bekend suikerplanter van Java, de heer Sibinga Mulder, een reis gemaakt naar Suriname om na te gaan of er levensvatbaarheid bestond voor een nieuwe suikerfabriek; de resultaten die hij meende, dat bereikt zouden kunnen worden, wanneer een dergelijke fabriek werd opgericht, moesten treurig worden geacht. Hij heeft zich laten interviewen in Demerary en de verschillende fouten die op dit oogenblik de zaak in Suriname aankleven onder de oogen gezien en medegedeeld. Omtrent cane-farming op Trinidad vermeldde hij:

„De vorige attorney van St. Madeleine, de bekende heer Peter Abel, heeft steeds tegen de cane-farming gewaarschuwd en bepleitte uitbreiding van eigen aanplant. Maar door de directie werd vooral onder druk van de koloniale regeering, de cane-farming sterk uitgebreid. St. Madeleine, onder Peter Abel een bloeiende onderneming, heeft sedert met verlies gewerkt en als een der voornaamste oorzaken wordt genoemd de steeds verminderde opbrengst van de door cane-farmers beplante gronden.”

1. Vaststelling van de koloniale huish. begroting van Suriname voor het dienstjaar 1914.

(Minister Pleyte.)

Ik geef volkomen toe, dat alles wat ik hier heb medege-deeld niets is dan „graue Theorie”, maar ik geloof, dat een Minister van Koloniën zich van dergelijke meeningen reken-schap moet geven en zich driemaal moet bedenken, alvorens aan den Gouverneur van Suriname uit te noodigen, opdat worde beproefd of er met cane-farming of met het oprichten van een suikerfabriek in Suriname iets kan worden bereikt.

De geachte afgevaardigde heeft zich de vraag gesteld, wie de zondebok is, wie de macht of de persoon is geweest, waar-aan de slechte toestand in de kolonie is te wijten. Ik zal niet trachten die vraag te beantwoorden. Van mijn eigen fei-len ben ik mij volkomen bewust; ik heb niet de gelegenheid om een anderzins feilen op te sporen, en er ook niet den noodigen spurzijn toe. Ik vraag mij dus alleen af, wat er gedaan kan worden om den toestand te verbeteren. De ge-achte afgevaardigde schijnt het eenigszins te zoeken in een beteren van het aanzien van het vertegenwoordigend lichaam in Suriname. Ik heb met belangstelling zijn beschouwingen gehoord en heb mij daarbij ook afgevraagd, of hij wel con-sequent was. Ik heb hem toch hooren zeggen, dat het lid-maatschap van de Koloniale Staten zou zijn een premie op het bezit, en kort daarop heb ik hem hooren pleiten om aan de Koloniale Staten toe te kennen een presentiegeld. Wan-neer nu het lidmaatschap van de Koloniale Staten is een premie op het bezit, dan komt het mij toch voor, dat het met de logica in strijd is om te trachten aan de leden van die Koloniale Staten ook nog iets uit de koloniale kas te verschaf-fen als premie op de premie. Ik geloof ook, dat de geachte afgevaardigde zich vergist. Inderdaad is het lidmaatschap van de Koloniale Staten niet een premie op het bezit, maar het kiesrecht. Ook niet-bezitters kunnen lid worden der Koloniale Staten. De geachte afgevaardigde heeft een lans gebroken voor de uitbreiding van het kiesrecht en hierin schaar ik mij gaarne aan zijn zijde. Wij zijn het er over eens, dat het niet aangaat om in een kolonie, in het bestuur waarvan wij fouten zien, in een kolonie, waar wij den toestand van de bevolking voldoende kunnen onderkennen en veroordeelen, algemeen kiesrecht in te voeren.

Ik geloof echter wel, dat onder de vele personen die niet hebben een inkomen van f1400 en niet voldoende in de be-lasting betalen, mannen met genoeg capaciteiten zijn, die belangstelling hebben voor de openbare zaak en in staat zijn om zich, wanneer er een verkiezing is voor de Koloniale Staten, uit te spreken. Wanneer onder een bevolking van 85 000 zielen 684 kiezers zijn, dan mag men wel zeggen, dat het kiesrecht in de kolonie niet uitgebreid is en dat dit best eenige uitbreiding kan verdragen. Ik kan dan ook den ge-achten afgevaardigde tot zijn bevrediging, hoop ik, te gemoet voeren, dat op het oogenblik aan de zaak gewerkt wordt en dat reeds plannen aanhangig zijn om het kiesrecht uit te breiden.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben zoo langzamerhand gekomen aan het einde van mijn betoog. Ik vlei mij niet met de hoop dat ik de twintig punten, door den geachten afgevaardigde te berde gebracht, alle heb kunnen behandelen met den ernst en de aandacht, die zij verdienen; dit zou te veel tijd hebben gevorderd. Ik voor mij ben van oordeel, dat er inderdaad voor een regeeringsman geen aanleiding bestaat om mismoedig te zijn en ik had dus in zoover ook niet noodig de vriendelijke opwekking van den geachten afgevaardigde om niet mis-moedig te zijn. Ik heb in de andere Kamer bereids aangegeven in welke richting mijn politiek beleid voor de kolonie Suri-name zou loopen. Ik meen mij in hoofdzaak te kunnen scharen aan de zijde van de Suriname-commissie, waar zij zegt: begin van onderen op te trachten bij het volk in te planten belang-stelling voor zijn eigen welzijn en voor de algemeene zaak door volksofvoeding, verbetering van onderwijs, van maatschappe-lijk onderwijs niet alleen, maar ook van vak-, industrie- en ambachtsonderwijs; voorlichting op landbouwgebied, kapitaal-verstreking, krachtiger wegepolitiek, kortom tal van maat-regelen zijn noodig, ook maatregelen die laag bij den grond schijnen, maar die ook laag bij den grond moeten zijn, omdat laag bij den grond de grootste gebreken worden gevonden.

(Minister Pleyte e. a.)

Een enkel woord over de maatregelen die reeds genomen zijn of door mij in de eerste toekomst genomen zullen worden ter uitvoering van mijn program. Ik heb getracht de rechts-zekerheid in de kolonie — en die rechtszekerheid is in de eerste plaats noodig — te versterken en te verbeteren door te werken aan een spoedige invoering van een verbeterde faillissementsregeling. De z.g. lex Hartogh, de verbetering in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, zal naar ik hoop niet lang meer op zich laten wachten. Waar de land-bouw is de kurk, waarop de kolonie drijft, komt het mij gewenscht voor om alle zoodanige maatregelen te nemen, die den landbouw kunnen sterken en stalen. Ik heb dan ook gemeend naar het voorbeeld van de Indische wetgeving te moeten te werk gaan en voor de invordering van landbouw-schulden, den lijfswang te moeten in uitzicht stellen.

Ten slotte de bacoven. Er is lang over deze zaak gesproken en geschreven, maar uit de berichten die mij in de laatste dagen hebben bereikt, valt deze conclusie te trekken, dat tus-schen een Rotterdamsche combinatie enerzijds en de Suri-naamsche planters anderzijds overeenstemming is verkregen voor een plan, dat ten doel heeft om in de eerste plaats aan die planters die niet de noodige middelen hebben om hun aanplant te verzorgen, c.q. uit te breiden, het noodige voor-schot, dus het noodige landbouwkrediet te verleen, een plan, dat verder beoogt de noodige middelen te verstrekken om het product te vervoeren, en het scheppen van een Euro-peesche markt voor Surinaamsche bacoven. Ik heb gemeend dat het op den weg van de Regeering kon liggen om, waar van particuliere zijde, en wel van de zijde van de planters, pogingen worden gedaan om de kolonie te verheffen, het gouvernement in deze een backbone moest verschaffen, door zich garant te stellen voor het betalen van een zoodanig bedrag als de planters zouden moeten betalen in geval van tegenslag, en tot betaling waarvan zij door die tegenslag niet aanstonds in staat zouden zijn.

Ik geloof dat als de bescheiden stap, die op het oogenblik gezet wordt op dezen weg, de noodige waardeering bij de beide Kamers mag vinden en het mogelijk mag zijn de be-langhebbenden bij den landbouw in en den uitvoer uit Suriname bij elkaar te brengen op dergelijke wijze, dat wij in het vervolg op goede cultuur en op goede verschepping van bacoven kunnen rekenen, voor de kolonie iets gedaan zal zijn van onberekenbare waarde. Dan komt weer geld onder de planters en de arbeiders, en als vanzelf zal zich ontwik-kelen een instelling waar de landbouw krediet kan krijgen, een levensvoorwaarde voor de welvaart van de kolonie. Wanneer deze zaak goed gaat en hoe langer hoe meer steun kan worden verstrekt door de garantie groter te maken, m. a. w. dat als dit plan slaagt, zal voor de kolonie althans een goede stap zijn gezet op den weg der beterschap.

De heer van Kol: Mijnheer de Voorzitter! In mijn repliek kan en moet ik kort zijn, omdat een groot deel van de rede van den Minister meer was een uitvoeriger uiteenzetting van hetgeen ik in het kort had betoogd, en verder de rede van den Minister op mij een bevredigenden indruk heeft gemaakt.

Een enkele opmerking over de *Koloniale Staten*, waarvoor ik gisteren op goede gronden den handschoen heb opgenomen. De Minister meende dat zij een „fair trial” van 50 jaar achter den rug hebben. Indien men zich echter even terug wil denken, stel een dertig jaar geleden, toen de kolonie beschouwd werd als een strafplaats voor minder geschikte ambtenaren en er soms in 10 of meer jaren noch over Suri-name noch over Curaçao een enkel woord in de Nederland-sche Volksvertegenwoordiging werd gesproken; toen het aan-tal ontwikkelde lieden in de Koloniale Staten veel geringer was dan thans, door gemis van voldoende scholen, steeds naar zuinigheid werd gestreefd en beide koloniën wegwijds na, vergeten en verwaarloosd, dan is die maatstaf waardeloos te noemen.

In de laatste jaren is in dat alles een aanzienlijke verbe-

1. Vaststelling van de koloniale huish. begrooting van Suriname voor het dienstjaar 1914.

(van Kol.)

tering gekomen. Vooral heeft het mij genoegen gedaan, dat de Minister thans ernstig een behoorlijke uitbreiding van het kiesrecht overweegt, zoodat heel wat meer dan het tegenwoordige 1/100 van de bevolking medezeggenschap zal krijgen in het bestuur. Eerst dan zal er van een „fair trial” sprake kunnen wezen, indien dan tevens van de zijde der koloniale regeering in Suriname meer medewerking wordt getoond dan tot dusver is gebleken.

Is het verder billijk van den Minister de Koloniale Staten een verwijt te maken van de slechte woningtoestanden, van de onvoldoende waterloozing, enz. in Paramaribo? Dat zijn immers juist zaken waar herhaaldelijk de Koloniale Staten op hebben aangedrongen, maar die zijn afgestuit op gemis van geldelijken steun. Om beter drinkwater en verbetering van den gezondheidstoestand in Paramaribo hebben jarenlang de Koloniale Staten gevraagd. Nog kort geleden konden zij wijzen op het voorbeeld van Georgetown, waar men met veel succes artesische putten heeft geboord en den gezondheidstoestand heeft verbeterd. De steun der koloniale regeering werd ook hierbij gemist. Maatregelen voor de gezondheid zullen bij een onwetende bevolking geen doel treffen, zegt de Minister. De opmerking is juist, maar kan men den Kolonialen Staten hiervan een verwijt maken? Zou ik in dit verband bij de wenken, die Zijn Excellentie heeft gegeven, nog deze mogen voegen, om den kinderen op de particuliere en openbare scholen betere begrippen omtrent hygiëne in te boezemen?

Uit hetgeen de Minister heden zeide meen ik echter het recht te hebben de conclusie te trekken, dat, wanneer nogmaals, gelijk zij reeds herhaaldelijk gedaan hebben, de Koloniale Staten mochten aandringen op het nemen van deze nuttige maatregelen in het belang der volksgezondheid, o. a. in den vorm van strijd tegen de muskieten en voorziening in waterloozing en drinkwaterleiding, daarbij op den steun van het opperbestuur hier te lande is te rekenen.

Ten aanzien van het opium hebben wij van den Minister vernomen, dat, waar het hier geldt een moreelen strijd, financiële drijfveeren bij hem geen gewicht in de schaal zullen leggen. Wat voor de West geldt zal de Minister toch ook wel voor de Oost willen toepassen, waarom ik met vreugde nota nam van deze belofte. Het door hem aangegeven middel, namelijk om door het duurder maken van het opium het gebruik tegen te gaan, lacht mij wel toe. Ik zou echter willen vragen, of niet eveneens een goed middel tot bestrijding van het opiumverbruik zou zijn registratie van de schuivers en verbod dat er nieuwe schuivers bij komen. Aan beide zijden van het Binnenhof heeft dit denkbeeld voorstanders gevonden.

Ten aanzien van de Chineezers heb ik gisteren een minder gelukkige uitdrukking gebezigd.

Ik heb echter met geen enkel woord gesproken over de gevestigde Chineezers in Suriname, doch eenvoudig over de immigranten, waarvan sprake was in de Memorie van Antwoord; in dat stuk wordt gesproken van de „nieuwkomers” uit China, die vrij zijn van het opiumgebruik.

Ik erken, dat ik wat veel dacht aan de Chineesche koelies, terwijl in den regel anderen immigreren. Het ligt natuurlijk geenszins op mijn weg om, waar de rassenverhouding in Suriname toch soms reeds minder aangenaam is, mij op onbillijke wijze over deze Chineezers uit te laten en ik bied hun dan ook van deze plaats mijn verontschuldiging aan.

Wat de balata-arbeiders betreft, ik heb gisteren naar juistheid de toestanden geschetst, waaronder die menschen moeten werken, en de Minister heeft dat niet tegengesproken. Maar nu zegt hij, dat zij niet te rekenen zijn tot de economisch zwakken, waarbij hij zich beriep op het rapport der Suriname-commissie.

Mij dunkt, als men de omstandigheden nagaat waaronder die arbeiders moeten werken, zooals die gisteren door mij zijn medegedeeld, dan zal men wel moeten erkennen, dat hier wel degelijk mag gesproken worden van economisch zwakken.

Dat in bedoeld rapport een andere meening voorkomt, is

(van Kol e. a.)

te verwachten van den man, die voor dit onderdeel wel den meesten arbeid voor dat rapport heeft geleverd, nl. den heer van Vollenhoven. Deze heeft onlangs eveneens gepoogd in de Tweede Kamer de Delische toestanden te vergoelijken, waarbij hij weinig later door nieuwe feiten van ergerlijke misstanden en bedrog treffend werd weerlegd.

Men heeft toch feitelijk te doen met een soort vermomde slavernij, met een uitbuiting van de ergste soort, en dan zouden die menschen niet eens tot de economisch zwakken mogen gerekend worden!

Ten slotte nog één opmerking, welke ik gisteren vergeten heb te maken en waarop ik dus nu geen antwoord van den Minister kan verlangen.

Zou het tot verbetering van de verhouding tusschen de leden van de Koloniale Staten en het bestuur in de kolonie niet wenschelijk zijn — het is nu onmogelijk op grond van het Regeeringsreglement — dat de Gouverneur zelf voorzitter ware van de Staten?

Thans is de regeling vreemd te noemen en weinig doeltreffend.

Men heeft een soort volksvertegenwoordiging, maar een verantwoordelijk Minister, de kern van ons constitutioneel Staatswezen, is er niet. De gedelegeerden van den Gouverneur staan tusschen twee vuren. Eenerzijds moeten zij antwoorden op de aanvallen van de Koloniale Staten, maar anderzijds zijn zij de spreekbuis van den Gouverneur, met wien zij moeten zorgen in goede verstandhouding te blijven en zijn meening te raden.

Zou het daarom niet eenvoudiger zijn, dat de Gouverneur zelf als voorzitter van de Koloniale Staten optrad? De discussiën zouden dan waarschijnlijk een hooger peil krijgen. De Staten zouden weten met wien zij hadden te rekenen, met iemand, die door eigen macht uitspraken zou kunnen doen, en dadelijk antwoord kon geven op hun vragen en hun wenschen.

Daardoor zou er tevens meer aanraking komen — wat nu wel eens te wenschen overlaat — tusschen den Gouverneur en de vertegenwoordiging in de kolonie.

Ik wensch het hierbij te laten. Zooals ik reeds zeide, de algemeene strekking van het betoog van den Minister heeft mij immers bevredigd. Ik voelde daaruit, dat de Minister wil trachten een weg te vinden om vreedzaam op te lossen de crisis die op staatkundig terrein is uitgebroken, zoodat hij geen hooghartige houding wil aannemen van afwijzing, maar de verzoenende hand uitsteekt, en gevoelt dat hij als Minister moet staan boven den partijstrijd, die reeds te lang het gezonde staatsleven in Suriname heeft vergiftigd.

Ik hoop dan ook, dat de Minister er in zal slagen in dezen moeilijken tijd een bevredigende oplossing voor de kolonie te vinden. Want wij mogen niet vergeten dat Suriname de meest Hollandsche kolonie is, en dat de banden, die haar met het moederland verbinden, vaster en inniger zijn dan die met welke andere kolonie, in Oost- of in West-Indië, ook.

De heer Playte, Minister van Koloniën: Mijnheer de Voorzitter! Een enkel woord slechts om nog even te beantwoorden de vraag, die mij zooeven door den geachten afgevaardigde uit Friesland vrijwel à l'improviste gesteld is, maar die het mij gemakkelijk valt te beantwoorden, omdat ik den geachten afgevaardigde kan zeggen: lees eens de redevoering die ik in de Tweede Kamer gehouden heb: daarin vindt gij precies het antwoord op de vraag, die gij tot mij hebt gericht.

Ik moet echter voorop stellen, dat mij gedurende mijn kortstondig Ministerschap niet gebleken is, dat er tusschen de Koloniale Staten en den Gouverneur een slechte verhouding zou bestaan. Ik heb in de Tweede Kamer de bewijzen geleverd van onderlinge waardeering tusschen de beide bestuurs machten. Ik heb daar bovendien betoogd, dat het mij practisch en geschikt leek, den Gouverneur inderdaad te maken tot voorzitter van de Koloniale Staten.

Ik mag nu aan het slot onzer debatten op deze zaak niet

3. Begroting van Curaçao voor 1914. — 2. Vaststelling van hoofdstuk XI (Departement van Koloniën) voor 1914.

(Minister Pleyte e. a.)

te diep ingaan, maar den geachten afgevaardigde kan ik te gemoet voeren, dat ik reeds bij vroegere gelegenheden heb te kennen gegeven dat, zoodra deze begroting voor de beide West-Indische koloniën in het *Staatsblad* zal zijn verschenen, ik ernstige studie zal gaan maken van de voorstellen, die de Suriname-commissie heeft gedaan. Nu vindt de geachte afgevaardigde juist als een der voorstellen, daarin genoemd, dat de Gouverneur zal zijn voorzitter van de Koloniale Staten. Daardoor zal er tusschen den Gouverneur en de Staten meer contact ontstaan. De Gouverneur behoeft in de Staten niet altijd zelf te verschijnen, hij kan er ook zijn gedelegeerde afvaardigen, maar er zal toch een nauwere, een meer persoonlijke aanraking ontstaan, die den Gouverneur in staat zal stellen de onderwerpen, waarvan hij de noodzakelijkheid inziet, spoedig voor te brengen en door te drijven. M. a. w. dan zal de Gouverneur worden wat hij in de kolonie ook behoort te zijn en wat hem in de tegenwoordige staatsinrichting niet altijd gelukt is te wezen: de stuwkracht, die gerugsteund wordt door het Nederlandsche Gouvernement.

De beraadslaging wordt gesloten en het wetsontwerp zonder hoofdelijke stemming aangenomen;

II. definitieve vaststelling van de koloniale huishoudelijke begroting van Curaçao voor het dienstjaar 1914 (3).

Dit wetsontwerp wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen;

III. vaststelling van hoofdstuk XI (Departement van Koloniën) der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1914 (2).

De beraadslaging wordt geopend.

De heer van Kol: Ik heb hier slechts een enkel woord te spreken, dat ik bij mijn redevoering over de Indische begroting geschrappt had, in de meening dat verdere bespreking overtollig en het pleit gewonnen was; nl. over de lotsverbetering van de ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur.

Ik meende dat na de uitvoerige redevoeringen, aan de overzijde gehouden door de heeren van Deventer, Fock en Heeres en na de toezegging van den Minister, dat die zaak in orde was, dat aan het uit financieel oogpunt zoo treurig lot dat dien ambtenaren is beschoren, ten spoedigste een eind zou worden gemaakt. Wij hebben kort geleden in een brochure een graphische tabel gekregen, waaruit blijkt dat de ambtenaren van het binnenlandsch bestuur, die toch het regeeringsgezag vertegenwoordigen — niemand zal dit ontkennen — in de meest invloedrijke en moeilijkste positie, gelijkstaan met de ambtenaren van het kadaster, maar dat zij — de gekleurde lijnen, hier naast mij liggende, geven het duidelijk aan — wat de promotie en de inkomsten betreft, ten achter staan bij de ingenieurs, bij de secretarie-ambtenaren, bij de leeraren voor het middelbaar onderwijs en bij de ambtenaren van de rechterlijke macht. Ja, dat zelfs de veeartsen die voor het vee moeten zorgen op den duur beter inkomen hebben dan de ambtenaren die het lief en leed van enkele miljoenen menschen in handen hebben. Hun lot is in één woord treurig te noemen. In de binnenlanden moeten zij veel missen; hun huishouden is duur; reiskosten worden schaars vergoed; hebben zij kinderen, dan moeten zij, als zij ver van elke schoolgelegenheid af zitten, die naar elders sturen; mismoedigheid is hun deel. Op mijn herhaalde reizen viel het mij op hoe niet alleen onder de hoogere, doch zelfs onder hen die nog maar enkele jaren in dienst waren, een soort wanhoop, van moedeloosheid, zich van de gemoederen had meester gemaakt, en hoe zij er naar snakten den dienst te verlaten. Zij hebben echter voor een anderen werkkring geen opleiding gehad en met die studie kunnen zij moeilijk een andere betrekking vinden. En wanneer dan, zelfs in de diepste binnenlanden, door

(van Kol e. a.)

particulieren kolossale inkomens worden genoten, dat administrateurs en zelfs opzichters van particuliere ondernemingen met auto's kunnen rijden, in weelde kunnen leven en voor vrouw en kinderen in ruime mate kunnen zorgen, dan kan men begrijpen dat het ongelijk dieper wordt gevoeld en bij menig ambtenaar den lust tot werken verlamt.

Ik wil er niet verder over uitweiden en slechts één greep uit het leven doen die, naar ik hoop, tot het gemoed van Zijn Excellentie zal spreken. In de binnenlanden van Djambi, in een passagrahan, ontmoette ik de vrouw van een aspirant-controleur. Die vrouw maakte van de afwezigheid van haar man gebruik om tegen mij haar nood te klagen. Zij vertelde mij, dat haar man drie jaren in dienst was en in dien tijd reeds negenmaal was overgeplaatst, hetgeen tal van uitgaven, lasten en verdriet met zich sleepte. Zij had twee kinderen en was een derde wachtende. Zij waren allen door malaria aangeast en al die jaren had zij nooit een hooger inkomen in handen gehad dan f 5 per dag of f 152 per maand. „Kunt gij nu begrijpen, mijnheer van Kol”, zeide het naieve vrouwtje, met wie ik deernis had, „dat ik aan al mijn vriendinnen in den Haag schrijf nooit een ambtenaar van het binnenlandsch bestuur te trouwen?”

De Minister dralde dus niet langer om den mannen die het gezag in handen hebben, die meer invloed op het lot der inlanders hebben dan wetgevers door wetten daarop kunnen uitoefenen, een beter bestaan te bezorgen, een betere toekomst te waarborgen. Zij verdienen dat ten volle. Er zijn natuurlijk zwakke broeders onder, maar waar ik er velen heb ontmoet kan ik zeggen dat een gevoel van hoogachting voor hen mij bezielt. En waar ik gedurende vele jaren in de gelegenheid was in aanraking te komen met hoogere en lagere Fransche, Duitsche en Engelsche koloniale ambtenaren, durf ik met volle overtuiging zeggen dat onze ambtenaren den toets van eerlijkheid, onkreukbaarheid, trouw en liefde voor hun ambt, van rechtsgevoel en sympathie voor den inlander glansrijk kunnen doorstaan. Het zijn mannen op wie Nederland trotsch kan wezen. En juist die mannen worden neergedrukt door zorgen welke hen ongeschikt maken voor hun taak. Zal de Nederlandsche Regeering nog langer schrielen in het bezorgen van een behoorlijk bestaan aan die ambtenaren en zal Zijn Excellentie niet bereid wezen, nàdat enkele teleurstellende berichten in de bladen zijn opgenomen, een eind te maken aan dat getreuzel, waardoor die menschen moedeloos worden gemaakt en minder geschikt voor hun dienst en hun zoo gewichtigen werkring?

De heer Pleyte, Minister van Koloniën: Mijnheer de Voorzitter! Waar de geachte afgevaardigde uit Friesland hier het debat over de staatsbegroting heeft geopend, heeft hij mij een ongezochte gelegenheid gegeven nog met een enkel woord van antwoord te dienen den geachten afgevaardigde uit Zuidholland, prof. Bavinck, die gisteren bij het begin van zijn rede een enkel punt betrokken heeft dat meer speciaal de Nederlandsch-Indische belangen raakt. De geachte afgevaardigde heeft gisteren medegedeeld dat hij meende dat in de *Handelingen* van deze Kamer over hetgeen in de vergadering van 7 Januari was voorgevallen een stuk werd weergegeven, dat werd toegeschreven aan den heer Keuchenius, waarvan de praemisse inderdaad van Keuchenius zou zijn, maar de slotsom door een ongenoemden derde zou zijn geschreven.

De gelegenheid, die ik gehad heb om deze zaak nog even na te gaan, heeft mij tot de slotsom gebracht, dat wat in de *Handelingen* is neergeschreven volkomen juist is en dat, wat daar als de meening van den heer Keuchenius is verkondigd, ook inderdaad de meening van den heer Keuchenius mag worden geacht. Ik zal straks na afloop der vergadering het genoegen hebben den geachten afgevaardigde het stuk in originali over te leggen, opdat hij zich van deze zaak kan overtuigen. Ik geloof slechts dankbaar te kunnen zijn voor de slotsom, die de geachte afgevaardigde gisteren heeft getrokken. Ik behoeft op het oogenblik niet meer mijn stand-

26ste VERGADERING. — 21 MAART 1914.

2. Vaststelling van hoofdstuk XI (Departement van Koloniën) voor 1914.

(Minister Pleyte e. a.)

punt uiteen te zetten tegenover de zending en het bijzonder onderwijs. Ik ben bij herhaling in de gelegenheid geweest mij daarover uit te laten. Of ik altijd begrepen ben is tot daaraan toe. Ik meende echter, toen in in *De Nederlander* van 6 Februari een artikeltje las „In orde”, dat ik niet zoo zoo onduidelijk was geweest of uit mijn woorden was voor mijn politieke tegenstanders wel op te maken wat ik bedoelde.

Ik zal niet in den breede over deze zaak uitweiden, doch aan degenen, die er belang in stellen, zij nochtans de verzekering gegeven, dat niets verder van mij af is dan het tornen aan hetgeen eenmaal bestaat en dat ik der zending niets in den weg poog te leggen, waardoor de vruchtbaarheid van haar werking zou kunnen worden belemmerd. Het zal mijn doel zijn, zooals ik in de Tweede Kamer heb aangegeven, het Gouvernement te doen samenwerken met de zending, omdat alleen door samenwerking van die beide de grootsche taak, die wij in de koloniën te vervullen hebben, naar behooren kan worden volbracht.

Nu zij mij nog als bescheid aan den heer van Kol een enkel woord gegund. De verzoekschriften van de ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur, met name van de vereeniging hier uit hun midden gevormd, in het vorige voorjaar ingediend, zijn in behandeling bij de Indische regeering.

Men moet niet zoo vaak zeggen, dat er sleur en slendergang bij haar heerscht, want dat is niet zoo. Waar er adviezen in Indië moeten worden ingewonnen is het toch verklaarbaar, dat er eenige tijd over heen gaat alvorens men hier bij de Nederlandsche Regeering tot concrete voorstellen kan komen, die hier beoordeeld kunnen worden. Intusschen mag ik den geachten afgevaardigde zeggen, dat reeds bij de suppletoire begroting voor 1914, die binnen korten tijd de Tweede Kamer zal bereiken, een maatregel in uitzicht wordt gesteld, waarbij eenigermate — ik zeg eenigermate — wordt te gemoet gekomen aan de wenschen, die door de ambtenaren van het binnenlandsch bestuur worden gekoesterd. Ik hoop, dat bij de begroting voor 1915 maatregelen zullen kunnen worden voorgesteld, waardoor andere grieven van deze ambtenaren volledig zullen kunnen worden weggenomen.

De heer **Bavinck**: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben den heer Minister van Koloniën zeer dankbaar voor de vriendelijke wijze, waarop hij, hetgeen ik in het midden bracht aangaande het citaat van den heer Keuchenius, in de rede van Zijn Excellentie op 7 Januari l.l. en omtrent het bijzonder onderwijs in Suriname, heeft aangehoord en beantwoord. Ik veroorloof mij echter de opmerking, dat ik hoegenaamd geen bedenking heb geopperd tegen de wijze waarop de woorden van den heer Keuchenius op zich zelf zijn geciteerd, maar mijn opmerking gold alleen het feit, dat zoowel bij het op den 7den Januari uitspreken van het citaat als bij het doen opnemen daarvan in de *Handelingen*, bladz. 136—137, niet duidelijk genoeg is aangewezen het onderscheid tusschen het gevoelen van den heer Keuchenius in de eerste 5 alinea's en de conclusie, die daaruit door een ander werd afgeleid in de volgende alinea's. Dat toch in de zesde en volgende alinea's niet meer de heer Keuchenius aan het woord is, maar een ongenoemde, die uit zijn woorden een

(Bavinck.)

conclusie afleidt, moet ik opmaken uit den aanhef van de zesde alinea, die aldus begint:

„Een dergelijke behoefte moet dus volgens Keuchenius geacht worden aanwezig te zijn”, enz.

Zoo spreekt iemand niet van zich zelf, maar zoo spreekt een ander aangaande het gevoelen van hem, dien hij aangehaald heeft. Dat nu van de zesde alinea af een ander dan de heer Keuchenius aan het woord is, kwam noch in de rede van den Minister op 7 Januari l.l., noch in den gedruken tekst der *Handelingen* van deze Kamer, bladz. 136, duidelijk genoeg uit. En daartegen heb ik een bedenking in het midden gebracht.

Voorts heb ik daaraan nog toegevoegd, dat deze onduidelijkheid op zich zelf zoo erg niet was, maar dat naar mijn meening de conclusie, door den ongenoemde uit het citaat van den heer Keuchenius afgeleid, met de praemissen, in dat citaat vervat, niet overeenstemt en dus aan den heer Keuchenius een gevoelen toeschrijft, dat het zijne niet is. Tijdshalve en ook omdat ik het niet nuttig en noodig achtte, op de quaestie, die den 7den Januari l.l. tusschen den Minister en mij besproken werd, thans opnieuw in te gaan, heb ik er mij echter van onthouden, om dit nader aan te toonen. En om dezelfde redenen zal ik dit ook thans niet doen.

De beraadslaging wordt gesloten en het wetsontwerp zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De vergadering wordt tot nadere bijeenroeping gesloten.

VERBETERINGEN.

In de rede van den heer **van den Biesen**:

bladz. 469, kol. 2, reg. 2 en 3 v. b., staat: hier ter stede; lees: te Enschedé.

aldaar, reg. 17, 18, 21, 22 en 23 v. b., staat 7010; lees: 1695.

aldaar, reg. 18 v. o., staat: van den een naar den ander; lees: van den een op den ander.

aldaar, reg. 11 v. o., moeten vervallen de woorden: door grondwettelijke macht.

aldaar, reg. 10 en 9 v. o., staat: beslissing; lees: beschikking.

bladz. 470, kol. 1, reg. 1 v. b., moeten vervallen de woorden: voor een gedeelte.

aldaar, reg. 5 v. b. staat: onroerende; lees: roerende.

aldaar, reg. 10 v. b. staat: iets; lees: huizen.

aldaar, moeten reg. 11 en 12 v. b. vervallen.

aldaar, reg. 23 v. b. staat: scheiding, lees: onbewoonbaar-verklaring.

aldaar, reg. 32 v. b. staat: eetwaren; lees: roerende zaken.

aldaar, reg. 18 v. o. staat: bewijs; lees: betoog.

Verbetering.

VERBETERING

in de rede van den heer Pleyte, Minister van Koloniën:

De woorden voorkomende bladz. 136, kol. 2, reg. 20 v. o., tot bladz. 137, kol. 1, reg. 17 v. b., moeten gelezen worden als gesproken door den heer Minister, dus zonder aanhalings-teekens en niet als een citaat van mr. Keuchenius.

